

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת וארא תשס"ו אין שום כח בטבע

נגד הטבע, איזה מקום והגיון יש "להתחשב" לפתע בטבע, ולא לשבור את החטה והכוסמת בגלל חסינותו "טבעית" שיש להן נגד הברד? על כן "יש מרבתינו שנחלקו על זאת", ולא הסכימו לקבל את ההסבר הפשוט, שהחטה והכוסמת לא נכו בגלל רכותן. ועל כן הסבירו באופן אחר: 'פי אפילת הנה' - פלאי פלאות נעשו להם. כלומר: פלא בתוך פלא! שבתוך הפלא הגדול של הברד, ש"אש מתלקחת בתוך הברד" (שמות ט, כד) והמים אינם מכבים אותה, התרחש פלא נוסף, שהחטה והכוסמת לא נכו, למרות שהיינו מצפים שכן יוכו ע"י ברד פלאי שכזה. הפסוק אינו מספק אפוא הסבר "טבעי", למה "החטה והכוסמת לא נכו" (בגלל רכותן), אלא להפך! הפסוק מספר לנו על פלא נוסף שהיה כאן, והוא - שבתוך מכה שנועדה (כשאר המכות) לעקור את אמונת ההבל בחוקי הטבע, השאיר הקב"ה לפליטה חוק טבע אחד ולא פגע בו, והוא - שהחטה והכוסמת לא נכו, בגלל רכותן [ומודוע באמת לא הכה ה' גם את החטה והכוסמת? - ע"י ברמב"ן (שם, סוף פסוק לא)].

הטבע אינו סיבה, אלא רק סימן

כפי שהזכרנו, הרמב"ן כתב ש"כל דברינו ומקרנינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם". מה פירוש הדבר? וכי אין העולם מתנהל על פי חוקי טבע?! הנה למשל, יש לנו "נביאים" שיודעים לומר לנו, מה יהיה מזג האוויר מחר, או מחרתים. מניין הם יודעים? - מן הטבע! הם מבינים, שלפי דרך הטבע, לפי העננים, ולפי שקע ברמוטרי כזה או אחר, ועוד כל מיני גורמים - צפוי להיות מזג אוויר כזה וכזה. גם הרב טוקצ'ינסקי יודע לומר לנו כמעט במדויק, מתי תהיה הזריחה והשקיעה בכל יום מימות השנה. איך אם כן אומר הרמב"ן, ש"כל מקרנינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם"?

התשובה היא, שהרמב"ן לא התכוין לומר שהקב"ה אינו מתנהג על פי חוקי טבע. ודאי שהקב"ה מנהיג את עולמו ע"פ חוקי טבע. הרמב"ן התכוין רק לומר, שאדם צריך לדעת, שלמרות שדברים מתרחשים על פי כללים ידועים הנקראים בפינו "חוקי טבע", מכל מקום סיבת התרחשות הדברים איננה בגלל הטבע, אלא בגלל שכך נגזר בכל פעם ופעם בגזרת עליון. אדם צריך לדעת, שאם שמים מים על האש והם מתבשלים, לא האש היא

"החטה והכוסמת לא נכו" בברד - פלא בתוך פלא!

התורה מספרת מה קרה בעקבות מכת הברד במצרים: "והפשטה והשערה נכתה, פי השערה אביב והפשטה גבעל" (שמות ט, לא) - הפשתים והשעורים נשברו בברד, כי צמיחתם מוקדמת, והספיקו כבר לגדול ולהתקשות, ועל כן נשברו בברד; "והחטה והכוסמת לא נכו, פי אפילת הנה" (שם, לב) - החטה והכוסמת צומחות מאוחר יותר מן הפשתים והשעורים ('אפילת' = מאוחרות), והיו עדיין רכות כשירד הברד, ועל כן עמדו בפניו ולא נשברו. זהו פשוטו של מקרא, וכך מפרש גם רש"י.

והנה, לאחר שהביא רש"י פירוש זה, כותב רש"י כך: "יש מרבתינו שנחלקו על זאת, ודרשו: 'פי אפילת' - פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו". כלומר, מה ש"החטה והכוסמת לא נכו", זהו "פלאי פלאות" - נס מיוחד, בלתי רגיל. וקשה: הרי הפירוש הראשון הוא כל כך הגיוני ומובן; המילה 'אפיל' אכן מופיעה בש"ס כמה פעמים (למשל: מו"ק ו, ב), ותמיד במובן של מאוחר (בניגוד לבכיר, שצומח מוקדם); מדוע א"כ "יש מרבתינו שנחלקו על זאת", ופירשו את המילה 'אפילת' שלא במובנה הרגיל? עוד קשה: אם כבר דורשים 'אפילת' במובן של 'פלאות', למה אמרו 'פלאי פלאות'? למה לא 'פלאות'? [ע"י בגמ' (ברכות נו, ב), ש"פלאי פלאות" אינו סתם ביטוי, אלא יש אכן הבדל מדרגה בין "פלאות" ל"פלאי פלאות"].

נראה לבאר את שיטת "יש מרבתינו" כך: ה"יש מרבתינו" נתקשו - הרי כל הנסים במצרים נעשו כדי להראות וללמד שאין טבע בעולם, ושרק הקב"ה מנהיג את העולם, כפי שמסכם הרמב"ן וכותב: "מן הנסים הגדולים המפורסמים (שהיו במצרים), אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה! שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרנינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם!" (רמב"ן עה"ת, סוף פרשת בא) אם כך, קשה: איזה מין נימוק הוא זה, שהחטה והכוסמת לא נשברו בברד, מפני שצמיחתן מאוחרת והן רכות? והרי הסבר זה, הוא כל כולו "טבע", ונוגד את כל מטרתה של המכה! וכי הקב"ה לא היה יכול "להתגבר" על הבעיה, ולשבור את החטה והכוסמת למרות רכותן? בתוך מערכת שלמה של מכות, שכל מטרתן היא לצאת

- כי סדר זה מקל עלינו מאד את החיים. בגלל הסדר שבעולם והחוקיות שבטבע, אנו יודעים מה טוב לאכול ומה לא טוב לאכול, ממה יש להזהר וממה אין צריך להזהר, ואיך להשתמש בגורמים השונים שקיימים העולם. על סדר זה נאמר במזמור שיר ליום השבת - "טוב להדות לה" (תהלים צב, ב). "טוב להדות לה", על הבריאה הנפלאה שנבראה בששה ימים, ועל הסדר הנפלא שבה, שמאפשר לנו חיים נוחים ומסודרים. אבל הלל אין אומרים בשבת, כי הלל נאמר דוקא על כך שה' יכול לשנות את הטבע כשהוא רוצה - למשל: "הים ראה וינס, הירדן יסב לאחור" (שם קיד, ג), כפי שאומרים בהלל. זהו ענין נגדי לענינה של השבת, וזהו ענינו של היום טוב, שבא על החריגה והשינוי מהטבע, לא על הטבע.

מטעם זה - שהשבת מעידה על הסדר ועל החוקים שקבע ה' בששת ימי בראשית - אין במוספי השבת קרבן חטאת. החטאת מעידה על חטא וחסרון "חטא" פירושו גם "חסרון", כמו שאומרת בת שבע לדוד: "והיה פֶּשֶׁבֶט אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו (ואדניו ימלוך תחתיו), וְהִיָּיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים" (מל"א א, כא). אם אדוניו יתפוס את המלכות, תחסר המלכות ממני ומבני. וכיון שמעשי ה' בששת ימי בראשית שלמים הם, ללא שום חטא וחסרון ח"ו, לכן אין במוספי השבת קרבן חטאת, רק עולות.

לעומת זאת במוספי שאר המועדים יש קרבן חטאת, כי שאר המועדים הם תוצאה של חטאים וחסרונות - חטא הלבנה (ראש חודש), חטא אדם הראשון (ראש השנה), חטא העגל (יום הכפורים), החטאים שגרמו לנו לרדת למצרים (עי' נדרים לב, א), אשר גרמו ממילא לצורך להוציאנו משם (פסח), וללכת במדבר ארבעים שנה (סוכות) - כל הימים הטובים באים לתקן חטאים מסוימים שהם מעשי הברואים [ולכן, להבדיל מן השבת שאינה תלויה בלבנה, המועדים תלויים במהלך הלבנה; כי הלבנה היא הראשונה שחטאה בעולם, כשקטרגה בששת ימי בראשית, וכתוצאה מכך נצטווה לחסר את עצמה (רש"י בראשית א, טז), והיא אָם כל החסרונות שבעולם], ועל כן יש בהם צורך בחטאת. אבל השבת היא כנגד מעשי ה', לכן אין בה חטאת.

מדוע עושים בשבת זכר למן?

אבל חוץ ממה שהשבת מעידה על מעשה בראשית, השבת היא גם זכר ליציאת מצרים (דברים ה, טו). אמנם איננו עושים בשבת זכר לנסים שהיו ביציאת מצרים, מהטעם שבארנו (שהשבת איננה באה על עניני ניסים, אלא דוקא על ענין הטבע), ובכל זאת יש כמה ניסים שכן עושים להם זכר בשבת - הלא הם נְפִי המן. אנו אוכלים שלוש סעודות בשבת זכר למן מפני ששלוש

שמבשלת אותם, אלא הקב"ה הוא שמבשל אותם. ואם שמים מים במקרר והם מתקררים, לא המקרר הוא שמקרר אותם, אלא הקב"ה הוא שמקרר אותם. האש - או המקרר - אינם אלא סימן עבורנו, היכן עלינו להניח את המים, כדי שהקב"ה יבשל אותם או יקרר אותם. אבל לא האש היא שמרתיחה את המים, אלא הקב"ה! אין שום כח עצמי באש או במקרר או בכל דבר אחר בעולם. רק הקב"ה עושה את הכל, וחוקי הטבע אינם אלא כללים קבועים (בדרך כלל), שלפיהם הקב"ה פועל בעולמו.

ניהול העולם ע"י טבע - גבורה גדולה יותר מאשר ניהולו ע"י מעשי ניסים

הגמרא אומרת: "הקורא הָלַל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף" (שבת קיח, ב). מותר לומר את פרקי ההלל (תהלים קיג-קיח) לשם לימוד, כקורא בתורה, וכן מותר לאמרם דרך תפילה, כשאר פרקי תהלים. אך לאמרם כדי לקיים בהם קריאת הלל - אסור (אם לא במועדים שתיקנו לנו חז"ל לקרוא בהם את ההלל), והקוראם לשם "הלל" בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף.

למה זהו חירוף וגידוף, אם אדם מהלל את ה' בכל יום על הניסים שעשה עמנו? להפך! הוא מראה בכל יום, שהוא מאמין בנסים של הקב"ה, ומודה לו עליהם! - אחד ההסברים שאמרו בזה הוא, שההלל "ניתקן בימים מיוחדים על הנס, לפרסם שהקב"ה הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה" (מהרש"א על מס' שבת שם), וא"כ האמרו בכל יום, מראה בזה כאילו בכל שעתא מתרחיש ניסא, וכאילו זוהי הנהגתו הקבועה של הקב"ה, להנהיג את עולמו בניסים תדירים, מפני שאינו יכול לעשות בעולמו כל אשר חפץ כשהוא "כָּבוֹל" כביכול ע"י חוקי הטבע. ודבר זה הוא אכן חירוף וגידוף כלפי מעלה ח"ו, שכן הקב"ה יכול בהחלט להנהיג את עולמו ולעשות בו כל אשר חפץ גם במסגרת חוקי הטבע, וכך הוא אכן עושה; ורק בעתים מיוחדים שראתה חכמתו ית' לעשות בהם ניסים, עשה הקב"ה ניסים - כדי להראות את כוחו, או כדי להראות את חיבתו לישראל, או מסיבות אחרות - אבל לא מפני שח"ו לא יכול היה "להסתדר" במסגרת חוקי הטבע (עי' גבורות ה' למהר"ל פס"א).

מטעם זה - שההלל בא על שינוי הטבע - אין אומרים הלל בשבת. ביום טוב אנו אומרים הלל, וכן בחנוכה, בגלל הניסים שנעשו בהם לישראל, שהם שינוי הטבע - ועל כן אומרים בהם הלל, שענינו לשבח את כח ה' המתגלה בחריגה מדרך הטבע. אבל שבת, החמורה מיום טוב, באה דוקא על הטבע - על הסדר ועל החוקים שקבע ה' בששת ימי בראשית, שהמים ירדו למטה, שהעשב יהיה טוב למאכל, וכן כל שאר הדברים. השבת היא עדות על הסדר הנפלא שבעולם, "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא)

היו גדולים שהתנגדו לביטוח, והיו גדולים שתמכו בביטוח (עי' אגרות משה או"ח ח"ב סי' קי"א, ויחזה דעת ח"ג סי' פ"ה). על כל פנים, בדור המדובר הביטוח לא היה עוזר. דתן ואבירם ניסו לעשות ביטוח - "נַיְרָם תולעים ויבאש" (שם, כ). זה לא החזיק מעמד. גם זה סדרו של עולם, שהמן אמור ללמד אותנו: אי אפשר להבטיח את העתיד. הכל קצוב, והכל בהשגחת ה', ומה שלא נגזר לך מאתו ית' - לא יהיה לך.

"מזמור שיר ליום השבת" - על ניסי המן

"מזמור שיר ליום השבת", הוא מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים (תמיד פ"ז מ"ד). אבל סוף סוף הוא גם שיר ליום השבת. וקשה, הרי לא נזכר בו לכאורה שום דבר שקשור לשבת. אין בו זכר לשלש סעודות, לא לקידוש, לא לקרבן מוסף, ולא לאיסור מלאכה. אמנם המזמור מתחיל ב"טוב להודות" - ראשי תיבות ל"ט, רמז ל"ט מלאכות, אבל בכל זאת, באופן מפורש לא מדובר שם על השבת. במה א"כ קשור מזמור זה ליום השבת?

אולי מותר לומר, שמזמור זה קשור ליום השבת, מפני שהוא רומז לענין המן: "להגיד בַּבְּקָר חסדך" - בבוקר רואים את חסד ה', יורד מן בשפע לשש מאות אלף איש, ולנשים ולצאן ולבְּקָר ולערב רב, לכולם יורד מן. "ואמונתך בלילות" - בלילה צריך להאמין שגם מחר ירד מן, ולא להשאיר מן למחר. במשך ארבעים שנה, בכל לילה (חוץ מאשר בליל שבת), ישראל עושים "בדיקת חמץ" באהל, לוודא שלא נשאר בו מן, ואם נשאר - מבערים אותו. "בפּרַח רשעים" - כשהרשעים מנסים להתחכם ולהותיר מהמן, הרי זה "כמו עשב", המן אינו מחזיק מעמד, "נַיְרָם תולעים ויבאש" (שמות טז, כ). "ויציצו כל פְּעָלֵי אוֹן" - דתן ואבירם מציצים בשבת לראות, אולי אפשר ללקוט מן. ומה יוצא להם מזה? "להשמדם עדי עד" - לבסוף הם נבלעים באדמה (במדבר טז). איזה מן נשאר בכל זאת ולא הבאיש? - "שתולים בבית ה'". צנצנת המן שהניח אהרן בבית ה' לפני העדות על פי ה' (שמות טז, לב-לד), היא נשארת לדורות, להעיד ולהודיע, שאם אדם רוצה להחזיק מעמד, עליו להיות שתול בבית ה' (כמו צנצנת המן), להתייחס אל "בית ה'" - אל הרוחניות - כעיקר, ואל הגשמיות כטפל. לעומת זאת, אם אדם מתייחס אל העולם הזה כעיקר, מראים לו שלעולם הזה אין קיום - "נַיְרָם תולעים ויבאש".

אחר כך, בימי ירמיהו, ירמיהו מראה את צנצנת המן לישראל, ואומר להם: "הַדּוֹר, אַתֶּם ראו דבר ה'" - אתם חושבים שאם לומדים תורה אין פרנסה? ראו דבר ה'! ה' נתן פרנסה גם במדבר (רש"י שם, לב). [למה דווקא ירמיהו הראה להם את צנצנת המן, ולא שום נביא אחר?

פעמים נאמר במן 'היום': "ויאמר משה: אֶכְלֶהוּ הַיּוֹם, כי שבת הַיּוֹם לַה', הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשְּׂדֶה" (שמות טז, כה) - והרי זה כאילו נאמר שלוש פעמים "אכלוהו היום", אנו בוצעים על לחם משנה - כי ירד לנו לחם משנה ביום הששי, ומכסים אותו במפה - כי המן היה מכוסה מלמעלה ומלמטה כמונח בקופסה. אם השבת לא באה על עניני נסים אלא דוקא על בריאת הטבע, ולכן אין עושים בשבת פעולות לזכר נסי מצרים (כמו שעושים בפסח ובסוכות), למה לנסי המן כן עושים זכר בשבת?

נראה שהטעם לזה הוא, מפני שנסי המן מורים על סדרו של עולם - שזהו ענינה של השבת (לעומת נסי מצרים שהיו שִׁי נוֹי סדרו של עולם, שזהו הפך עניינה של השבת, ולכן אין עושים להם זכר בשבת). כיצד מעיד המן על סדרו של עולם? וכי כך הוא דרכו של עולם, שהלחם יורד בכל יום מן השמים? ! התשובה לכך היא, שההוראות שניתנו לישראל בקשר למן, מורות על סדרו של עולם. משה אומר לישראל: "לְקַטּוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ, עֶמֶר לְגִלְגָּלֹת מִסֶּפֶר נִפְשֵׁיכֶם... ויעשו כן בני ישראל, וילקטו המרבה והממעט. נַיְמָדוּ בְּעֶמֶר, ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר" (שם, טז-יח). לא משנה כמה זמן לְקַט המרבה ואיזה כלים הביא ללקיטה, אין לו בסופו של דבר יותר מן מאשר לשכנו שהביא סל קטן יותר. ללמד את בני ישראל, ש"החריצות - שקר" (רמב"ן בראשית לז, טו), ואינה מוסיפה לאדם מאומה מעבר למה שנגזר עליו שיקבל - וזהו אכן סדרו של עולם! לא תמיד אנו רואים זאת, שכן יש אנשים שנגזר עליהם לקבל הרבה, ויש אנשים שנגזר עליהם לקבל מעט. אבל בְּמֵן רצה הקב"ה ללמד את ישראל מהו סדרו של עולם, שהכל קצוב וההשתדלות בפרנסה אינה מועילה, לכן קָצַב לכולם כמות שווה של מן, והראה לכולם שרק זו הכמות שיצליחו לאסוף, בלי קשר למידת ההשתדלות שישקיעו בליקוט המן.

[בענין זה מספרים, שהג"ר ישראל מסלנט זצ"ל אמר פעם לאדם אחד שפתח את חנותו בשבת: מעשיך דומים למי שהיה מוכר יין מתוך חבית יין שהיתה לו, ורצה להגדיל את רווחיו. מה עשה? התקין בחביתו ברז נוסף, כדי שיצא יותר יין. היין יצא יותר מהר, אבל יותר פרנסה לא היה מזה, כמובן. כך יהיה גם אצלך. אם תעבוד שבעה ימים בשבוע, לא תשתכר יותר. מראש השנה נקבע כמה פרנסה תהיה לך השנה, ואם תעבוד יום נוסף בשבוע, לא תגרום אלא לכך, שאותה פרנסה תחלק לשבעה ברזים במקום לששה...].

אח"כ אומר משה לישראל: "אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר" (שם, יט). דורשים ממך להאמין, שגם מחר תקבל פרנסה. אתה רוצה לבטח את עצמך ע"י שתשאיר מן מהיום למחר? - הביטוח לא יועיל לך. בזמננו נחלקו הפוסקים אם כדאי לאדם לבטח את עצמו בחברת ביטוח.

אבל אם מישוהו אחר ינסה למצוא רפואות ע"פ התורה, הוא עלול שלא להצליח. מספרים על אחד הגדולים, שמפני כבודו לא אזכיר את שמו, שכשבנו את בנן הישיבה שלו, הוא התערב בבנייה, ונתן הוראות לבנאים איך לבנות, ולבסוף הבניין התמוטט! אמר אותו גדול: "כנראה לא למדתי פשוט נכון בתוספות!" לא כל אחד יכול א"כ "לפסוק" מתוך התוספות, איך לבנות בניין. אבל האמת היא שרק רצון ה' מרפא, לא הרופאים, ולא שום דבר אחר.

מו"ר הגה"צ הרא"א דסלר זצ"ל כתב, שלא די שלא נחשוב שהרפואה היא ביד הטבע, אלא גם להתבטא באופן כזה, שאדם פלוני נרפא ממחלתו בגלל שעשה רפואה כזו וכזו - אין זה מן הראוי. ומי שאומר: "כן, דרך האמונה הוא האמת בודאי, אבל יותר נקל לחשוב בפרטים על פי מהלך דרך הטבע, בהתאם עם דרך מחשבתם של שאר בני אדם, אשר באופן זה מדברים וכותבים בעתוניהם וכו'", הוא כאומר: "נשיחה נא בלשון המשוגעים" (מכתב מאליהו ח"א עמ' 182). האמת היא, שאינני מבין את דבריו. הרי גם חז"ל דיברו בלשון כזאת, שסם פלוני יפה לענין זה, וסם פלוני לענין אחר (עי' ברכות לט, א; שם מד, ב; שם נא, א ועוד). חז"ל אף תיקנו, שמי שלוקח רפואות, יאמר: "יהי רצון מלפניך ה' אלקי, שיהיה עסק זה לי לרפואה, כי רופא חינם אתה" (ברכות ס, א; שו"ע או"ח סי' ר"ל ס"ד). והרי לומר "שיהיה לי עסק זה לרפואה", הוא לשון המשוגעים! כנראה שמותר בכל זאת לדבר גם בלשון הטבע, שהרי סוף סוף אנו חיים בעולם הטבע. עוד לא הגענו להכרה הברורה שרק רצון ה' פועל בעולם. אבל האמת היא כמו שאמר הרב דסלר זצ"ל, שרק רצון ה' פועל בעולם, ולא שום כח אחר. אלא שמותר לנו עדין לומר שמבשלים עם אש, ומקררים ע"י מקרר וכדו'.

כי צנצנת המן היתה צריכה להיות בקדש הקדשים (רש"י שם, לג), ממילא לא היתה גישה אליה. אבל בימי ירמיהו, כשיאשיהו המלך הוציא מקדש הקדשים את הארון ואת צנצנת המן ואת שאר הדברים שהיו שם, כדי לגנום (עי' יומא נב, ב), נמצאה ההזדמנות להראות לישראל את צנצנת המן, לפני שנגזרה. עכ"פ, צנצנת המן היא עדות על הנהגת ה' בעולם, שגם ההנהגה בדרך הטבע היא בדבר ה', לא מעצמה. אין טבע בעולם, כפי שאומר הרמב"ן, אלא הכל בגזרת עליון. כשה' רוצה - יש פרנסה גם במדבר, וגם אם תשמור שבת ושביעית - לא יחסר כלום מפרנסתך. כידוע, כשהופיע ארבה בארץ ישראל (בשנת תשי"ב, שהיתה שנת שמיטה), הוא הגיע עד לקוממיות - ישוב של שומרי שביעית בנגב, ושם הוא נעצר. ישנם הרבה מעשים כאלו, של השגחה פרטית ברורה על שומרי שביעית גם בימינו. שמירת שבת ושביעית לא גורמת אפוא לפרנסה להתמעט. להפך! אם לא תשמור שבת ולא תשמר שביעית, אז יחסר. זו עדותה של השבת, לדעת שרק ה' מנהיג את הבריאה, וגם אחרי שקבע חוקי טבע, חוקי הטבע פועלים בכל שעה ושעה על פי רצונו, ולא במקומו ח"ו.

לא לדרוש ברופאים - לא למדרגתנו

הרמב"ן כותב (ויקרא כו, יא): "מה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה'?" שגם אם פעם עובד ה' חולה ח"ו, אין לו לדרוש ברופאים, אלא לברר מה הסיבה הרוחנית למחלתו, וכשיתקן את הקלקול הרוחני, ממילא יתקיים בו "והסרת מחלה מקרבך" (שמות כג, כה). הרמב"ן מביא בענין זה את הפסוק שכתוב אצל אסא מלך יהודה: "וגם בחליו לא דרש את ה', כי בְּרִפְאִים" (דהיי"ב טז, יב), ומפרש הרמב"ן שיש כאן תרתי לרעותא: א' שלא דרש בה' ב' שדרש ברופאים.

כמובן, לפי מה שדברנו, הענין ברור ומוכן. שכן שום דבר "טבעי" לא קורה מעצמו, אלא רק ברצון ה' ובהשגחתו. ממילא, אם אדם חולה, לא הטבע פגע בו, אלא יד ה' פגעה בו, ועליו לברר מדוע, וכשיתקן את דרכו - יסיר ממנו ה' את המחלה. אלא שדברי הרמב"ן אינם מתאימים למדרגתנו היום. הרמב"ן עצמו היה רופא, וגם גדולי ישראל אחרים, כהגר"א ז"ל והחזון איש ועוד, שאלו ברופאים. איננו נמצאים היום במדרגה גבוהה כזאת, שלא לשאול ברופאים. אין לנו היום נביא או אורים ותומים שנוכל לשאול בהם, למה באה עלינו איזו מחלה ח"ו. אמנם ידוע שהיו גדולי ישראל שעשו מופתים בשטח הרפואי, כהחזון איש ואחרים, אבל זהו מפני שהיו במדרגה מיוחדת של לימוד תורה לשמה, ונתקיימו בהם דברי חז"ל: "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה" (אבות פ"ו מ"א), שזוכה לדעת מתוך התורה גם דברים שלא למד, ברפואה ובשטחים נוספים.